S V B voor het leven
Sociale Verzekeringsbank

SVB realiseert lager niet-gebruik

Niet-gebruik in de AIO in 2011 vergeleken met 2005

Auteur: Robert Olieman
Centrum voor Raming, Onderzoek & Statistiek

Versie: 2.0
Stuknummer: F&CU14.0217
Datum: 8-12-2014

Versie: 2.0
Stuknummer: F&CU14.0217

Inhoudsopgave

1 Inleiding en probleemstelling

In 2008 heeft de SVB een onderzoek gedaan naar het niet-gebruik van de WWB65+ (algemene bijstand aan ouderen).[1] In die periode voerde de SVB voor een toenemend aantal gemeenten de WWB65+ uit. Met ingang van 2010 is de uitvoering van de algemene bijstand aan ouderen integraal aan de SVB overgedragen. De naam van de bijstand aan ouderen op grond van de WWB werd AIO (Aanvullende Inkomensvoorziening Ouderen). In het kader van de evaluatie van de overheveling van de AIO naar de SVB wil het ministerie van SZW graag een oordeel over de ontwikkeling van het niet-gebruik bij de uitvoering van de AIO door de SVB in vergelijking met het niet-gebruik voordat de SVB deze integraal uitvoerde. Een belangrijke rol in de besluitvorming over de overheveling van deze taak van gemeenten naar de SVB speelde indertijd het rapport "Geld op de plank" van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) uit 2007. Uit dat onderzoek over het jaar 2003 bleek dat de algemene bijstand onbenut wordt gelaten door zeventig procent van de AOW'ers die er gezien hun inkomen recht op hebben. Daarbij vermeldden de onderzoekers wel dat ze dit uitsluitend hebben beoordeeld op basis van de inkomenstoets en geen rekening hebben gehouden met de vermogenstoets die geldt in de WWB.

De uitkomst van het onderzoek dat de SVB in 2008 heeft uitgevoerd over het jaar 2005 is dat 34 procent van de gekorte AOW'ers die mogelijk recht hebben op aanvullende bijstand daarvan geen gebruik maakt. Als de uitkomsten worden vergeleken met het eerdere onderzoek van het SCP, dan blijkt het niet-gebruik in 2005 beduidend lager te liggen dan het SCP voor 2003 vond. De reden hiervoor was niet alleen het feit dat in het SCP-onderzoek geen vermogensonderzoek werd toegepast, maar ook dat het aantal AOW-huishoudens met aanvullende bijstand in die twee jaar met een kwart is toegenomen.

Om te kunnen beoordelen of het niet-gebruik is afgenomen sinds de SVB de AIO uitvoert willen we met dit onderzoek een uitkomst genereren die vergelijkbaar is met die uit 2008. Daarbij willen we gebruikmaken van zo recent mogelijke gegevens om het effect van de uitvoering door de SVB zo goed mogelijk te kunnen meten.

De centrale vraag in het onderzoek luidt: "*Wat is het niet-gebruik van de AIO onder AOW'ers*". Deze vraag willen we beantwoorden met gebruikmaking van zowel de inkomens- als vermogenstoets. Daarbij zullen we ook onderscheid maken tussen verschillende groepen gekorte AOW'ers. Met de uitkomsten en vergelijking daarvan met die uit 2008 wordt helderder welke persoons- en huishoudenskenmerken samenhangen met niet-gebruik. Daarmee kan het beleid om niet-gebruik tegen te gaan beter worden vormgegeven. Door de opzet zoveel mogelijk te laten aansluiten bij het onderzoek uit 2008 kan daarnaast de vraag worden beantwoord in hoeverre de hoogte van het niet-gebruik zich sindsdien heeft ontwikkeld.

[1] Niet-gebruik WWB 65+ in 2005.

Het onderzoek levert geen oorzaak op voor de gevonden ontwikkeling in niet-gebruik. Ook bij een daling van het niet-gebruik kan dus niet worden vastgesteld dat dit het rechtstreekse gevolg is van uitvoering door de SVB. Dat geldt met name als cijfers van 2012 of later zouden worden gebruikt. Per 1-1-2012 zijn de voorwaarden van de bijstand aangescherpt. Met name het feit dat AIO-klanten nog slechts 13 in plaats van 26 weken in het buitenland mogen verblijven zonder dat hun bijstandsuitkering wordt stopgezet kan de doelgroep als knellend ervaren.[2] We zien dat ook terug in de ontwikkeling van het aantal AIO-klanten, dat stagneert vanaf begin 2012. Er zou sprake kunnen zijn van het vrijwillig afzien van de AIO vanwege deze aanscherping, wat de ontwikkeling in het niet-gebruik zou vertroebelen.

2 Onderzoeksopzet

Het onderzoek is on site bij het CBS uitgevoerd. Bij het Centrum voor Beleidsstatistiek (CvB) van het CBS is een faciliteit voor het uitvoeren van statistisch onderzoek, waarbij gebruik gemaakt kan worden van databestanden van het CBS die via een versleuteld BSN aan elkaar gekoppeld kunnen worden. Voor inkomensgegevens biedt het CBS gegevens aan uit het Inkomenspanelonderzoek (IPO). Dit is een steekproef van circa 94.000 huishoudens met alle inkomensgegevens en is gebaseerd op gegevens van de Belastingdienst. Voor deze huishoudens stelt het CBS ook een bestand met vermogensgegevens beschikbaar die de situatie op 1 januari van het jaar daarop weergeven. Dit betreft gegevens over spaarsaldi en aandelenbezit die door banken aan de Belastingdienst worden geleverd. Bij huishoudens met niet waargenomen schulden wordt het vermogen overschat.[3] Aan de andere kant is de waarde van auto's in bezit van het huishoudens niet bekend en kunnen dus niet bij het vermogen worden betrokken. Dit betekent een onderschatting van het vermogen. Of door deze combinatie van overschatting door niet waargenomen schulden en onderschatting door het niet waarnemen van autobezit per saldo sprake is van over- of onderschatting is niet aan te geven. Het meest recente IPO-bestand inclusief informatie over vermogens bevat inkomensgegevens uit 2011 en de vermogenssituatie per 1 januari 2012.[4]

Voor het onderzoek vormen de gekorte AOW'ers die in Nederland wonen het uitgangspunt. Dit betrof ultimo 2011 263 duizend gekorte AOW'ers, van de 2,72 miljoen AOW'ers die in Nederland woonachtig waren. Deze gekorte AOW'ers hebben niet de gehele periode van 15 tot 65 jaar in Nederland gewoond en krijgen op grond daarvan onvolledige AOW. Dat wil echter niet zeggen dat ze recht hebben op AIO. Men kan in Nederland aanvullend pensioen hebben opgebouwd waardoor men voldoende inkomen heeft. Ook kan het zijn dat men in het buitenland pensioen heeft opgebouwd

[2] Dit was een van de uitkomsten van een onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut uit 2007.
[3] Het CBS meldt hierover in het Documentatierapport Vermogens van huishoudens in Nederland:
"Het vermogensbegrip wordt niet volledig waargenomen in de vermogensstatistiek door tekortkomingen in de waarneming van een aantal vermogensbestanddelen. Deze tekortkomingen spelen vooral bij overige schulden en bank- en girotegoeden:
– Voor de huishoudens die geen inkomen uit box 3 hebben, worden de schulden niet waargenomen. Dit zal vooral betrekking hebben op kortlopende leningen. In 2008 was het bedrag 26,3 mld. euro (gemiddeld ca. 3 700 euro per huishouden)."
[4] Vanaf 2012 is er in de vermogensbestanden completere informatie van bank- en spaartegoeden en effecten beschikbaar dan in de jaren daarvoor. Dat betekent dat de vermogenstoets bij vermogensgegevens uit 2012 andere uitkomsten kan opleveren dan die van de jaren daarvoor.

waardoor men boven het bijstandsniveau uitkomt. Of men heeft te veel vermogen om in aanmerking te komen voor bijstand. Zodoende zal slechts een beperkt deel van de gekorte AOW'ers in Nederland recht hebben op AIO.

De gegevens over gekorte AOW'ers zijn gekoppeld aan het IPO- en het vermogensbestand via het versleutelde BSN. Voor de beoordeling van het recht op aanvullende bijstand zijn de gekoppelde individuele gegevens vervolgens geaggregeerd naar huishoudens. In de AIO is het huishoudinkomen (tezamen met het huishoudvermogen) immers bepalend voor het recht op aanvullende bijstand.

Om de inkomenstoets goed uit te kunnen voeren zijn gegevens nodig over de inkomensbestanddelen die worden meegenomen bij de toetsing van het inkomen. Dat is het overgrote deel van de inkomensbestanddelen, maar bijvoorbeeld huurwaardeforfait, hypotheekrenteaftrek, kinderbijslag, huurtoeslag, zorgtoeslag e.d. vallen daarbuiten. Aangezien de bijstandsnormen in netto termen zijn geformuleerd is ook het bedrag aan belasting op inkomen van belang om de netto inkomsten te kunnen berekenen. Voor de vermogenstoets zijn de saldi van de verschillende vermogensbestanddelen nodig om te bepalen of het vermogen boven de daarvoor geldende norm uitkomt.

Daarnaast hebben we een multivariate regressieanalyse uitgevoerd die antwoord geeft op de vraag of bepaalde kenmerken zorgen voor een bovengemiddeld niet-gebruik. Daarbij vormde het niet-gebruik van de aanvullende bijstand de te verklaren variabele. De verklarende variabelen zijn dan kenmerken als geslacht, leeftijd, huishoudsituatie, herkomst, AOW-kortingspercentage, inkomen zonder WWB, stedelijkheid van de woongemeente, etc.

Gebruik van inkomensgegevens van de Belastingdienst kent één nadeel: voor buitenlands inkomen is het afhankelijk van de belastingplichtige of dit bekend is. Als deze het niet op zijn belastingformulier aangeeft, of geen belastingformulier invult, dan blijft dit buiten beeld. Dat betekent dat het niet-gebruik mogelijk overschat zal worden, omdat niet al het inkomen in beschouwing wordt genomen. In welke mate het niet-gebruik hierdoor wordt overschat, is niet aan te geven. Op voorhand is de verwachting dat dit vooral speelt bij personen uit westerse landen, omdat die meer mogelijkheden hebben gehad om in hun land van oorsprong pensioen op te bouwen dan personen uit niet-westerse landen. Dat geldt ook voor Nederlanders die enige tijd in het buitenland hebben gewerkt.

In het IPO-bestand zitten 96.056 huishoudens[5], tezamen 274.548 personen. Van deze groep woonde 28.346 personen in 18.432 AOW-huishoudens, dat wil zeggen een huishouden met minimaal één AOW'er. Daarvan worden alleen huishoudens met gekorte AOW'ers geselecteerd. Van deze personen zijn vervolgens inwonende kinderen uit het bestand verwijderd, omdat hun eventuele inkomen geen invloed heeft op het recht op AIO. Ook zijn alleen gekorte AOW'ers geselecteerd die gedurende heel

[5] Het CBS definieert huishouden anders dan het begrip dat in de AOW en de AIO wordt gebruikt. Zo vallen bijvoorbeeld twee AOW'ers met twee inwonende kinderen en meerdere kleinkinderen bij het CBS onder één huishouden, terwijl het voor de AOW om één huishouden van twee personen gaat. Voor de AIO gaat het in dit voorbeeld om drie huishoudens: één AOW-huishouden van twee personen en twee huishoudens met kinderen. In ons onderzoek zijn huishoudens geselecteerd conform de definities van de AIO.

2011 recht hadden op AOW en waarvan de huishoudenssituatie niet is gewijzigd, omdat het anders lastig is vast te stellen of men recht heeft op AIO. Door deze opeenvolging van selecties blijven er uiteindelijk 2.649 AOW'ers over, verdeeld over 2.270 huishoudens.

Vervolgens is beoordeeld of de samenstelling van de gekorte AOW'ers in IPO representatief is voor de totale groep gekorte AOW'ers. Dat heeft plaatsgevonden door verdeling van de gekorte AOW'ers in de IPO-steekproef naar geslacht, leeftijd, herkomst, huishoudenstype en geboorteland te vergelijken met de totale groep gekorte AOW'ers. Dat bleek het geval te zijn. Het aantal van 2.649 personen is voldoende om representatieve uitspraken te doen voor de hele populatie van gekorte AOW'ers.

3 De mate van niet-gebruik

Van alle gekorte AOW-huishoudens in ons onderzoek had 21 procent recht op WWB. Slechts 16 procent van de gekorte AOW'ers ontving een AIO-uitkering. De overige 84 procent van de huishoudens ontving dus geen AIO-uitkering, terwijl een deel daar wel recht op had.

Het niet-gebruik van de AIO dat hieruit naar voren komt is 24 procent. Dat betekent dat een op de vier huishoudens met gekorte AOW'ers die potentieel recht hebben op AIO hiervan geen gebruik maakt. Het niet-gebruik is daarmee fors lager dan in 2005. Toen kwamen we uit op een niet-gebruik van 34 procent.

Van de gekorte AOW'ers met AIO ontving tien procent een AIO-uitkering ondanks het feit dat ze volgens de gegevens van de Belastingdienst een te hoog inkomen of vermogen hadden. Dat is 1,7 procent van alle gekorte AOW'ers. Omdat uit de gegevens niet af te leiden is op welk moment de verschillende inkomensbestanddelen werden verworven, betekent dit nog niet dat er sprake is van onrechtmatige uitkeringen. Zoals eerder vermeld worden de vermogens van huishoudens niet juist geschat omdat de schulden van huishoudens niet volledig worden waargenomen en omdat autobezit niet wordt meegenomen. Daarnaast geldt dat de vermogens door het CBS per huishouden zijn opgenomen. Omdat de AIO-definitie van een huishouden afwijkt van de CBS-definitie ligt hierin een belangrijke oorzaak van een schijnbaar onterechte uitkering. Nadere beschouwing van degenen die ten onrechte AIO lijken te krijgen bevestigt dit. Voor huishoudens met alleen AOW'ers lijkt zes procent van de AIO-ontvangers onterecht een uitkering te ontvangen. Voor huishoudens waar ook anderen onder de CBS-definitie van huishouden vallen is dat 21 procent.

In figuur 1 is een en ander schematisch samengevat. Van de gekorte AOW-huishoudens heeft 77,2 procent geen recht op AIO en maakt daar ook geen gebruik van. Daarnaast is er een groep van 5,2 procent die potentieel wel recht heeft, maar ook geen AIO ontvangt. Tezamen vormt dit dus de groep van 82,4 procent van de gekorte AOW'ers die geen AIO ontvangt. Daartegenover staat een groep van 17,6 procent die wel AIO ontvangt. Dit kan worden gesplitst in een groep van 16,0 procent die wel recht heeft en ook aanvullende bijstand ontvangt, en een kleine groep die wel aanvullende bijstand ontvangt, maar geen recht lijkt te hebben.

Figuur 1 Recht op en gebruik van de AIO

wel 5,2%	recht 16,0%
ontvangt niet 77,2% geen	ontvangt wel 1,7% recht

Bron: CBS, bewerking SVB

In figuur 2 is het niet-gebruik van personen weergegeven voor een aantal kenmerken voor het huidige en het vorige onderzoek. Daarbij is het niet-gebruik onderscheiden naar geslacht, leeftijdsklasse, herkomst, omvang huishouden, burgerlijke staat, nationaliteit en AOW-kortingspercentage. Deze kenmerken zijn afzonderlijk weergegeven, waardoor de partiële samenhang met het niet-gebruik in beeld wordt gebracht. Dit kan een vertekend beeld opleveren, omdat er samenhang kan bestaan tussen kenmerken. In paragraaf 4 zijn de uitkomsten van een analyse opgenomen waarin de kenmerken in onderlinge samenhang zijn meegenomen. Op basis daarvan kan pas een conclusie worden getrokken welke kenmerken zorgen voor een hoog niet-gebruik.

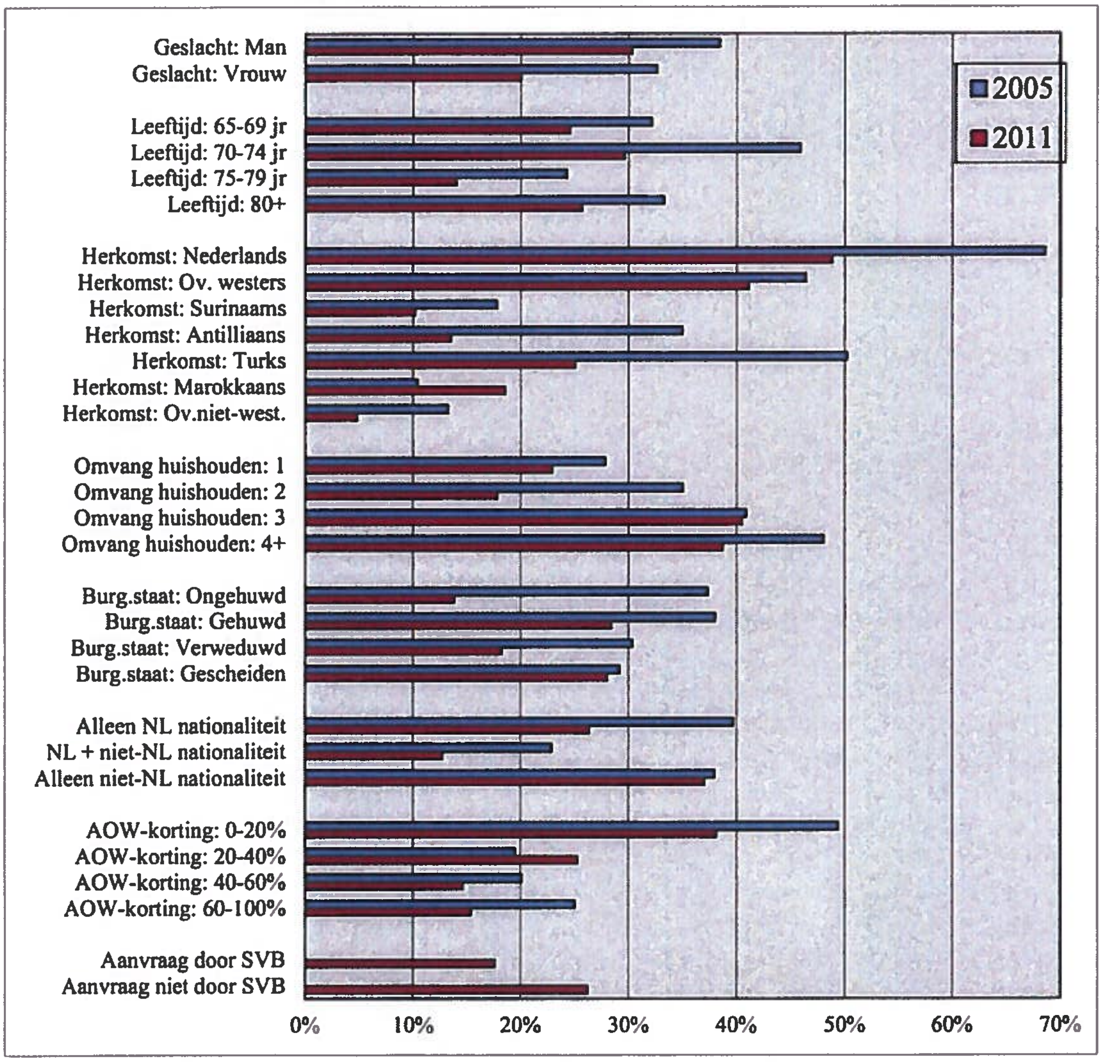
Het totale niet-gebruik is afgenomen van 34 tot 24 procent. Dit weerspiegelt zich in een afname van vrijwel alle onderscheiden kenmerken. Het beeld in de verdeling naar kenmerken is dus vrijwel hetzelfde als zes jaar geleden. De enige twee kenmerken in figuur 2 waarvan het niet-gebruik is toegenomen zijn personen van Marokkaanse herkomst en personen met een AOW-korting van 20 tot 40 procent.

In dit onderzoek is ook gekeken naar verschil in niet-gebruik tussen gekorte AOW'ers waarvan de AOW startte nadat de SVB de AIO had overgenomen (inclusief WWB65+ als gemeenten de uitvoering hiervan al eerder aan de SVB hadden overgedragen) en gekorte AOW'ers die hun eventuele WWB65+-uitkering bij hun gemeente moesten aanvragen.[6] Dan blijkt dat het niet-gebruik van aanvragen door

[6] We hebben ervoor gekozen om de datum drie maanden te leggen na de overgang van de uitvoering van WWB65+/AIO door de SVB. Dan is de eventuele aanvraag voor aanvullende bijstand vrijwel zeker door de SVB afgehandeld.

de SVB afgehandeld ligt op 18 procent, terwijl die bij afhandeling door de gemeente uitkomt op 26 procent.

Figuur 2 Percentage niet-gebruik naar persoonskenmerken in 2005 en 2011

Bron: CBS, bewerking SVB

Mannen kennen een hoger niet-gebruik dan vrouwen: 30 tegen 20 procent. Als naar leeftijd wordt gekeken dan blijkt de categorie van 70-74 jaar met 30 procent het hoogste niet-gebruik te hebben. De verschillen in niet-gebruik zijn het hoogst bij de herkomst. Nederlanders kennen een niet-gebruik van 49 procent, waar dat bij AOW'ers met een overige niet-westerse herkomst slechts 5 procent is.

Opvallend hierbij is dat het grote verschil tussen Marokkanen en Turken dat zich voordeed in 2005 vrijwel is verdwenen.

Huishoudens van een of twee personen kennen een veel lager niet-gebruik dan huishoudens van drie of meer personen. De verschillen in niet-gebruik naar burgerlijke staat zijn beperkt. Het kenmerk nationaliteit vertoont een interessant verschil in niet-gebruik: gekorte AOW'ers met een dubbele nationaliteit kennen een niet-gebruik van 13 procent, waar dit voor personen met alleen een niet-Nederlandse nationaliteit met 37 procent is. Personen met alleen de Nederlandse nationaliteit zitten daar tussenin met 26 procent. AOW'ers met een korting van minder dan twintig procent kennen een substantieel hoger niet-gebruik dan AOW'ers met een grote korting. Dat geldt in iets mindere mate voor AOW'ers met een korting van twintig tot veertig procent. Bij een grotere korting wordt de noodzaak om een beroep te doen op aanvullende bijstand kennelijk groter.

4 Determinanten van niet-gebruik

In onderstaande tabel is het resultaat te zien van een analyse waarin alle kenmerken tegelijk zijn meegenomen, een zogenoemde multivariate regressie-analyse. Hierbij worden de resultaten van de huidige analyse vergeleken met die van het vorige onderzoek. In de tabel is aangegeven welke kenmerken in positieve of negatieve mate samenhangen met het niet-gebruik. Een '+' betekent dat een hogere waarde van het kenmerk samenhangt met een grotere kans op niet-gebruik dan gemiddeld; een '-' betekent het tegenovergestelde. Bij een '0' in de tabel is er geen statistisch betrouwbare samenhang gevonden. De combinatie van kenmerken van een persoon bepaalt dan een veronderstelde kans op niet-gebruik die kan worden afgezet tegen het daadwerkelijke gebruik van het recht op AIO.

De combinatie van kenmerken doet in 82 procent van de gevallen die recht hebben op AIO de goede voorspelling of iemand daar al dan niet gebruik van maakt, tegenover 76 procent die goed voorspeld kan worden zonder gebruik van een model. De verklaringsgraad is vrijwel gelijk aan de situatie in 2005, zij het dat de uitgangswaarde destijds 66 procent goed voorspelde waarden was. Er is een aantal kenmerken die in het vorige onderzoek nog niet significant waren in dit onderzoek wel significant. Er is geen enkel kenmerk waar nu geen significantie meer is waar dat in 2005 wel zo was of die een samenhang in een andere richting vertonen.

Tabel 1 Samenhang tussen niet-gebruik en andere kenmerken vergeleken tussen 2005 en 2011[7]

kenmerk	Samenhang 2011[8]	Samenhang 2005[9]
Leeftijd	-	0
Geslacht (Man=1; Vrouw=2)	-	0
Omvang huishouden (CBS-definitie)	+	+
Woont in huurhuis	-	-
Woont in instelling	+	0
Is ongehuwd t.o.v. gehuwd	-	0
Is verweduwd t.o.v. gehuwd	-	0
Is gescheiden t.o.v. gehuwd	-	-
Stedelijkheid woongemeente	+	0
Herkomst Marokkaans t.o.v. Nederlands	-	-
Herkomst Turks t.o.v. Nederlands	-	-
Herkomst Surinaams t.o.v. Nederlands	-	-
Herkomst Antilliaans t.o.v. Nederlands	-	0
Herkomst overig niet-westers t.o.v. Nederlands	-	-
Herkomst overig westers t.o.v. Nederlands	0	0
Inkomen zonder WWB	+	+

Aanvullend heeft nog een analyse plaatsgevonden met extra kenmerken waarvan op voorhand samenhang met niet-gebruik verwacht zou kunnen worden. Een daarvan is het feit of de aanvraag door de SVB is afgehandeld of niet, waarmee beoordeeld kan worden of de afhandeling heeft geleid tot een lager niet-gebruik. Bovendien is de omvang van het huishouden vervangen door het gegeven of het huishouden bestaat uit meer dan AOW'ers, omdat dit in theorie een betere verklaring is van niet-gebruik. Als de hoofdkostwinner[10] in het huishouden jonger is dan 65, dan is de verwachting dat er minder noodzaak is om een AIO-uitkering aan te vragen. In tabel 2 is het resultaat van deze analyse te vinden. In deze analyse leidt de combinatie van kenmerken in 83 procent van de gevallen tot een goede voorspelling.

[7] Voor enkele kenmerken is sprake van een referentiewaarde. Burgerlijke staat bijvoorbeeld is geen kwantitatief kenmerk. Gehuwd is dan de referentiewaarde, waartegen andere waarden worden afgezet.
[8] De weergegeven samenhang kent een betrouwbaarheid van 95% en is gebaseerd op 560 waarnemingen.
[9] De weergegeven samenhang kent een betrouwbaarheid van 95% en is gebaseerd op 511 waarnemingen.
[10] De hoofdkostwinner is in de CBS-definitie de persoon in het huishouden met de belangrijkste sociaaleconomische positie. Wie binnen een huishouden de hoofdkostwinner is, is afhankelijk van het inkomen en van de samenstelling van het huishouden. De hoofdkostwinner wordt aan de hand van de volgende, achtereenvolgend te hanteren, criteria bepaald:
1) Bij een eenoudergezin is in alle gevallen de ouder de hoofdkostwinner.
2) Bij (echt)paren is altijd een van de partners de hoofdkostwinner.
   a. De partner met het hoogste inkomen uit onderneming (ook indien dit negatief is).
   b. De partner met het hoogste persoonlijk inkomen.
3) Degene met het hoogste inkomen uit onderneming (ook indien dit negatief is).
4) Degene met het hoogste persoonlijk inkomen.

Tabel 2 Samenhang tussen niet-gebruik en andere kenmerken

kenmerk	Samenhang
Geslacht (Man=1; Vrouw=2)	-
Huishouden bestaat uit meer dan AOW'er en partner	+
Hoofdkostwinner huishouden jonger dan 65	+
Woont in huurhuis	-
Woont in instelling	+
Is ongehuwd t.o.v. gehuwd	-
Is verweduwd t.o.v. gehuwd	+
Is gescheiden t.o.v. gehuwd	0
Stedelijkheid woongemeente	-
Herkomst Marokkaans t.o.v. Nederlands	-
Herkomst Turks t.o.v. Nederlands	-
Herkomst Surinaams t.o.v. Nederlands	-
Herkomst Antilliaans t.o.v. Nederlands	-
Herkomst overig niet-westers t.o.v. Nederlands	-
Herkomst overig westers t.o.v. Nederlands	0
Inkomen zonder WWB	+
Dubbele nationaliteit t.o.v. alleen NL nationaliteit	-
Alleen niet-NL nationaliteit t.o.v. alleen NL national.	+
Ontvangt zorgtoeslag	-
Totale bezittingen	+
Aanvraag WWB65+/AIO door de SVB afgehandeld	-

Als de aanvraag door de SVB is afgehandeld, dan is het niet-gebruik lager. Dit zijn de jongere AOW'ers, waardoor het kenmerk leeftijd niet meer relevant is en uit de analyse is weggelaten. [11]

Het blijkt dat het niet-gebruik hoger is als het huishouden uit meer dan AOW'ers en een eventuele jongere partner bestaat. Ook als de hoofdkostwinner van het huishouden jonger is dan 65 jaar is het niet-gebruik hoger. Verder is het niet-gebruik hoger als iemand in een instelling woont of als iemands totale bezittingen hoger liggen, overigens zonder dat men boven de vermogensnorm uitkomt. Ook als het inkomen zonder AIO hoger is, dan is er een groter niet-gebruik. Dat sluit aan bij het artikel in het derde kwartaalbericht van 2007, waarin de SVB concludeerde dat het gebruik van de AIO toeneemt bij het groter worden van het AOW-tekort.

Het niet-gebruik is lager voor vrouwen en voor mensen die in een huurhuis of in meer stedelijke gemeenten wonen. Ongehuwden kennen een lager niet-gebruik dan gehuwden, terwijl dit voor weduw(nar)en juist hoger ligt. Voor alle onderscheiden groepen niet-westerse allochtonen is het niet-

[11] In statistische termen is hier sprake van multicollineariteit.

gebruik geringer. Ook dit is in lijn met het artikel in het kwartaalbericht waaruit bleek dat niet-westerse allochtonen vaker gebruikmaken van de AIO. Mogelijk zorgen de hechtere onderlinge netwerken van niet-westerse allochtonen ervoor dat hun niet-gebruik lager ligt. Personen met een dubbele nationaliteit kennen een lager niet-gebruik dan mensen met alleen een Nederlandse nationaliteit, terwijl dat voor mensen met alleen een niet-Nederlandse nationaliteit juist hoger ligt. Huishoudens die een zorgtoeslag ontvangen kennen eveneens een lager niet-gebruik. Men is dan al gewend om inkomensondersteuning aan te vragen, waardoor de drempel voor AIO wellicht lager ligt.

5 Conclusie

In dit onderzoek is zo goed mogelijk getracht het niet-gebruik te meten in de AIO in 2011. De opzet hiervan sluit zoveel mogelijk aan bij die van het onderzoek niet-gebruik in de WWB 65+ in 2005. Hierdoor is een onderlinge vergelijking van de uitkomsten mogelijk. Het meten van niet-gebruik op basis van gegevens van de Belastingdienst betekent dat geen exacte bepaling van niet-gebruik kan plaatsvinden. In de eerste plaats gaat het hierbij om jaargegevens, terwijl de vaststelling van de AIO gebeurt op basis van een vergelijking van het maandinkomen in relatie tot het voor het huishouden geldende norminkomen. Bovendien is de waarneming van het huishoudvermogen niet in lijn met de vermogensdefinitie in de AIO, omdat de CBS-definitie van huishoudens veel ruimer is dan die in de AIO. Daarbij komt dat het vermogen niet helemaal juist wordt waargenomen doordat niet voor alle huishoudens de schulden bekend zijn en omdat het autobezit niet in de vermogens is meegenomen. In 2005 werden ook andere vermogenselementen niet waargenomen, waardoor de uitkomsten niet volledig vergelijkbaar zijn.

Uit de beschikbare gegevens blijkt dat 21 procent van de huishoudens met gekorte AOW'ers recht heeft op aanvullende bijstand. Van hen maakt 24 procent daarvan geen gebruik. Het niet-gebruik kan voor een belangrijk deel worden verklaard uit kenmerken van de personen en de huishoudens waartoe ze behoren. Daarbij speelt de afhandeling van de aanvraag door de SVB een positieve rol.

Als de uitkomsten worden vergeleken met het onderzoek van 2005, dan blijkt het niet-gebruik in 2011 substantieel te zijn afgenomen: van 34 naar 24 procent. Dat geldt voor vrijwel alle onderscheiden subgroepen. Daarmee is het niet-gebruik in deze zes jaar aanzienlijk verlaagd.

Literatuur

Centraal Bureau voor de Statistiek., *Documentatierapport Vermogens van huishoudens in Nederland (Integraal-Vermogensbestand)*, Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 14 maart 2014.
Nederland, Drs. T., Dr. M. Stavenuiter en Drs. M. Wentink, *Verborgen armoede, De inkomenspositie van 65-plussers met een onvolledige AOW*, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, mei 2007.
Olieman, R., *Niet-gebruik WWB 65+ in 2005*, Sociale Verzekeringsbank, Amstelveen, juni 2008.
Sociale Verzekeringsbank, Gebruik van de WWB door gekorte AOW'ers, in *Kwartaalbericht SVB*, 3e kwartaal 2007, Amstelveen, november 2007.
Wildeboer Schut, J.M. en S. Hoff, *Geld op de plank, niet-gebruik van inkomensvoorzieningen*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, mei 2007.